

HỘI THẢO CHÂU Á: IYAFA 2022 – Tôn vinh nghề cá nhỏ bình đẳng và bền vững

Phiên họp 1: Tiếp cận nguồn lực của cộng đồng nghề cá nhỏ

Trong ngữ cảnh thủy sản, từ "tiếp cận" có thể đề cập đến quyền hoặc cơ hội được hưởng lợi từ việc sử dụng tài nguyên sinh vật, hoặc thu lợi từ việc sử dụng một phần lãnh thổ gắn liền với các hoạt động sinh kế và cuộc sống của các cộng đồng ngư dân.

Đó có thể là 'tiếp cận mở' – khi cơ hội thu lợi đến từ việc sử dụng nguồn lợi thủy sản trên biển hoặc nội địa mà không phải dựa trên bất kỳ khuôn khổ pháp lý hoặc thể chế nào, bao gồm cả các văn bản của thể chế truyền thống.

Mặt khác, quyền tiếp cận có thể trở thành 'quyền hưởng dụng' khi nó được dựa trên một khuôn khổ thể chế (ví dụ luật truyền thống, các thông lệ hoặc luật chính thức). Khuôn khổ thể chế này sẽ trao và bảo vệ các quyền hưởng lợi hoặc sử dụng đất và tài nguyên thủy sản — thường là đối với cá nhân hoặc một tập thể.

Cùng với “Hướng dẫn tự nguyện về quản lý có trách nhiệm đối với quyền hưởng dụng đất đai, thủy sản và rừng trong bối cảnh an ninh lương thực quốc gia” (viết tắt là VGGT), các hệ thống quyền hưởng dụng đều nhằm mục đích xác định và quy định các quyền hưởng dụng, đặc biệt là cách thức mà nam giới và phụ nữ có nghề đánh bắt thủy sản hoặc nuôi trồng thủy sản có cùng giá trị chuỗi có được quyền đối với đất đai, nước hoặc các nguồn tài nguyên thủy sản. Các hệ thống quyền hưởng dụng cũng nhằm xác định xem ai có thể sử dụng các tài nguyên này, trong thời gian bao lâu và trong hoàn cảnh nào. Đối với các quyền và trách nhiệm liên quan đến quyền hưởng dụng, VGGT tìm cách đảm bảo quản lý có trách nhiệm đối với quyền hưởng dụng, vì tài nguyên thủy sản, cùng với đất và rừng, được coi là trọng tâm trong việc thực hiện quyền con người, an ninh lương thực, xóa đói giảm nghèo, sinh kế bền vững, ổn định xã hội, an ninh nhà ở và phát triển nông thôn (trích đoạn 4.1).

Các yếu tố của quyền hưởng dụng trong bối cảnh đánh bắt thủy sản có thể bao gồm: quyền của một cá nhân hoặc cộng đồng được cấp phép hành nghề (cho dù nghề đó có được cơ giới hóa hay không) và sử dụng các trang thiết bị (ví dụ, ngư cụ cố định, ngư cụ bao vây, ngư cụ kéo* hoặc không kéo) trong vùng nước / khu vực được chỉ định để nhằm mục tiêu các nguồn lực cụ thể trong một khung thời gian quy định. Điều này có thể dựa trên các phong tục bất thành văn hoặc các quy tắc ứng xử của cộng đồng địa phương; nội quy của hợp tác xã, hiệp hội; các quy tắc của Nhà nước; hoặc các giấy phép / cấp phép. Trong khi một số yếu tố của quyền hưởng dụng được phát triển tốt trong một số bối cảnh địa lý nhất định, những yếu tố khác lại kém phát triển hơn và cần sự phát triển để trở nên có hiệu lực và qua đó, trở thành một phần của tổng thể nhất quán các quyền hưởng dụng.

**Ngư cụ kéo: Gồm các thiết bị kéo qua mặt nước, trên hoặc dưới đáy biển*

Trong bối cảnh này, có thể cần phải lưu ý rằng Mục tiêu Phát triển Bền vững (SDG) số 14b có đề cập rằng — “cung cấp khả năng tiếp cận cho những người đánh bắt thủy sản truyền thống quy mô

nhỏ tới các nguồn tài nguyên biển và thị trường biển” — cũng phần nào thể hiện sự quan trọng đối với quyền hưởng dụng trong bối cảnh biển.

Quyền hưởng dụng đối với đất đai có thể bao gồm quyền sở hữu tạm thời hoặc vĩnh đất đai, ít nhất là quyền được sử dụng để làm nhà ở và sử dụng các tiện nghi khác, để tiến hành đánh bắt, chế biến và tiếp thị sản phẩm thủy sản, cho quyền lợi của các cộng đồng ngư dân.

Tuân theo “Hướng dẫn quốc tế về Đảm bảo Nghề cá Quy mô Nhỏ Bền vững trong Bối cảnh An ninh Lương thực và Xóa đói Giảm nghèo” (Hướng dẫn SSF), quyền hưởng dụng có thể bao gồm việc Nhà nước cho phép các tiếp cận ưu đãi đối với nghề cá quy mô nhỏ được đánh bắt trong các vùng biển thuộc quyền tài phán quốc gia thông qua các biện pháp như tạo ra và thực thi các vùng đặc quyền kinh tế cho nghề cá quy mô nhỏ, đặc biệt là nhằm mục tiêu mang lại lợi ích cho các nhóm dễ bị tổn thương.

Mặc dù các quyền hưởng dụng đối với đất đai và các vùng nước lân cận được các chủ sở hữu ven bờ hoặc ven sông và gia đình của họ dành sự quan tâm rất lớn, nhưng các thỏa thuận về quyền hưởng dụng hiện tại liên quan đến nguồn lợi thủy sản trên biển và trong nội địa, cũng như các khu vực ven biển và ven sông, thực sự không đủ để chống lại các mối đe dọa từ bên ngoài, và vẫn chưa được phát triển đầy đủ để hoạt động như một “hệ thống” để có thể bảo vệ quyền hưởng dụng của các cộng đồng đánh bắt thủ thủy sản truyền thống quy mô nhỏ ở hầu hết các nơi tại Châu Á. Đây là một thách thức cần được giải quyết.

Câu hỏi thảo luận nhóm:

1. Anh/Chị có đang được hưởng các quyền hưởng dụng, riêng lẻ đối với cá nhân và đối với tập thể, đối với nhà ở và các nguồn tài nguyên đất đai khác cần thiết cho các hoạt động của anh/chị theo chuỗi giá trị thủy sản không? Làm thế nào để các quyền này trở nên bình đẳng và an toàn hơn cho cả nam giới và phụ nữ?
2. Bạn có được hưởng các quyền sử dụng đối với nguồn lợi thủy sản, trên bờ biển và các khu vực ven sông dành cho ngư dân và người đánh bắt, nuôi trồng và chế biến thủy sản là nam và nữ không? Đó là quyền chính thức hay quyền truyền thống / bản địa / phong tục? Ví dụ, quyền hưởng dụng có thừa nhận vai trò của các cộng đồng nghề cá quy mô nhỏ trong việc khôi phục, bảo tồn, bảo vệ và đồng quản lý các hệ sinh thái thủy sinh và ven biển tại địa phương không?
3. Các cộng đồng ngư dân có đang phải đối mặt với những mối đe dọa nào liên quan đến việc tiếp cận đất đai hoặc các nguồn nước không? Làm thế nào để quyền hưởng dụng có thể chống chọi và vượt qua những mối đe dọa này?
4. Có trường hợp nào trong cộng đồng nghề cá quy mô nhỏ bị tự ý trục xuất và chấm dứt quyền hưởng dụng đối với đất đai và vùng nước không?
5. Có các sáng kiến để khôi phục khả năng tiếp cận các ngư trường truyền thống và các vùng đất ven biển cho các cộng đồng nghề cá quy mô nhỏ bị di dời do thiên tai hoặc xung đột không?

6. Có các cuộc tham vấn có ý nghĩa với các cộng đồng nghề cá quy mô nhỏ trước khi thực hiện các dự án phát triển quy mô lớn không? Các nghiên cứu về tác động xã hội, kinh tế và môi trường có báo cáo về kết quả của các cuộc tham vấn đó không?

7. Có các cơ chế hiệu quả để giải quyết các tranh chấp về quyền hưởng dụng và đảm bảo có các biện pháp khắc phục như tiền bồi thường, bảo hiểm bồi thường, bồi thường truất hữu hay không?

** Bồi thường truất hữu: Số tiền mà các cá nhân nhận được khi tài sản của họ bị chính quyền tịch thu để sử dụng cho mục đích công công*